

**Pawłowski Edward (1941-2016), historyk wojskowości,
profesor w Instytucie Historii Akademii Podlaskiej i rektor Akademii Podlaskiej.**

Urodził się 26 lipca 1941 r. w Gniewie (obecnie powiat tczewski w województwie pomorskim) jako syn Klemensa i Ireny z domu Szachta. Miał siostrę Marię (ur. 1934 r.) i trzech braci Tadeusza (ur. 1933 r.), Janusza (ur. 1936 r.) i Witolda (ur. 1943 r.). Jego ojciec Klemens był podoficerem zawodowym Straży Granicznej. Za działalność w Tajnej Organizacji Wojskowej „Gryf Pomorski” w 1944 r. został zamordowany przez Niemców w obozie koncentracyjnym w Oranienburgu k. Berlina. W 1948 r. Irena Pawłowska wraz z dziećmi przeniosła się do swego ojca, organisty mieszkającego we wsi Droniki (obecnie powiat wschowski w województwie lubuskim), gdyż dom Pawłowskich w Gniewie spalili się. W 1955 r. Edward ukończył szkołę podstawową w Ciosańcu, a następnie Technikum Rachunkowości Rolnej w Szczecinie-Dąbiu. W ślad za starszym bratem Tadeuszem, który wybrał zawód wojskowego i po maturze wstąpił do Oficerskiej Szkoły Wojsk Zmechanizowanych we Wrocławiu, którą ukończył w 1964 r. otrzymując stopień porucznika. Będąc oficerem pełnił różne funkcje dowódcze i sztabowe w wojskach zmechanizowanych. Służył m.in. w 1 Praskim Pułku Zmechanizowanym w Wesolej.

Dnia 1 października 1965 r. podjął studia historyczne na Wydziale Historycznym (WH) Uniwersytetu Warszawskiego (UW), które ukończył 25 czerwca 1969 r. uzyskując tytuł magistra historii za pracę pt. *Działania I Dywizji Piechoty w pasie przesłaniania Wału Pomorskiego*, napisaną pod kierunkiem prof. dr. hab. Stanisława Herbsta. Pracę doktorską pt. *Historia 9 Dywizji Piechoty w latach 1944-1947*, rozpoczętą na seminarium prof. Stanisława Herbsta, obronił już po jego śmierci, uzyskując stopień doktora nauk humanistycznych nadany uchwałą Rady WH UW z 7 stycznia 1975 r. Promotorem dysertacji doktorskiej był prof. dr hab. Jarema Maciszewski. W latach 1978-1981 pracował na stanowisku wykładowcy w Studium Wojskowym UW.

W 1981 r. podjął pracę na stanowisku adiunkta w Zakładzie Historii II Wojny Światowej w Wojskowym Instytucie Historycznym (WIH), gdzie zajmował się tematem poświęconym Polakom wcielonym do Armii Czerwonej oraz polskim jeńcom wojennym na terytorium ZSRR. Artykuł *Polacy w Armii Radzieckiej* został opublikowany w 1984 r. w nr 2 „Wojskowego Przeglądu Historycznego” i przedrukowany w tym samym roku na łamach nr 70 „Zeszytów Historycznych” wydawanych Paryżu. Przedruk został dokonany bez wiedzy autora, który miał z tego powodu poważne nieprzyjemności w pracy. Pawłowski był jednym z pierwszych historyków wojskowych zza „żelaznej kurtyny” na którego często powoływali się badacze emigracyjni. 22 października 1987 r. w WIH na podstawie oceny dorobku i przedstawionej pracy habilitacyjnej: *Powstanie, organizacja i przygotowanie do działań ludowego Wojska Polskiego 1943-1945* i otrzymał tytuł doktora habilitowanego nauk humanistycznych w zakresie historii w specjalności najnowsza historia wojskowa i został docentem. Habilitacja została wydana drukiem pod tytułem *Wojsko Polskie na wschodzie 1943-1945* (Pruszków 1993).

W 1991 r. na własną prośbę odszedł z zawodowej służby wojskowej na emeryturę. W latach 1992-1993 był kierownikiem działu historycznego „Polski Zbrojnej” na łamach której popularyzował historię wojskowości. W tym samym czasie rozpoczął współpracę z Telewizją Polską w ramach cyklu „Wojsko Polskie w kronikach filmowych”, był także konsultantem naukowym filmów dokumentalnych dotyczących II wojny światowej.

W lutym 1993 r. przeniósł się do Siedlec. W Wyższej Szkole Rolniczo-Pedagogicznej (WSR-P) pracując na stanowisku prof. nadzwyczajnego pełnił m.in. funkcję kierownika Zakładu Historii Wojskowości w Instytucie Historii. W latach 1993-1996 był prodziekanem ds. nauki Wydziału Humanistycznego WSR-P w Siedlcach. W latach 1995-2000 był równocześnie nauczycielem akademickim Mazowieckiej Wyższej Szkoły Humanistycznej w Łowiczu. Dnia 18 lipca 1994 r. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Lech Wałęsa nadał mu tytuł naukowy prof. nauk wojskowych. W latach 1996-1999 pełnił funkcje dziekana Wydziału Humanistycznego WSR-P w Siedlcach. 1 września 1997 r. został mianowany na stanowisko prof. zwyczajnego w WSR-P. W 1999 r. został przez kolegium elektorów wybrany na Rektora WSR-P w Siedlcach. Na skutek zmiany nazwy i struktury uczelni, funkcję swoją pełnił jedynie przez miesiąc, gdyż nowoutworzona Akademia Podlaska (AP) otrzymała z nominacji ministra rektora komisarycznego. W 2000 r. wybrano na stanowisko prorektora AP ds. Nauki, które pełnił przez dwie kadencje do 30 sierpnia 2005 r. W latach 2005-2008 był rektorem AP.

Zainteresowania badawcze prof. E. Pawłowskiego koncentrowały się wokół problematyki najnowszej historii powszechnej i Polski, historii wojskowości (historii II wojny światowej, polskich tradycji wojskowych, problemów grobownictwa wojennego oraz polskich wojsk szybkich). Dorobek naukowy prof. E. Pawłowskiego obejmuje ponad 300 publikacji (redakcji naukowych, artykułów w pismach naukowych, rozdziałów w pracach zbiorowych, recenzji, sprawozdań itp. Część publikacji po 1990 r. wydał pod podwójnym nazwiskiem Kospath-Pawłowski pochodzącym najprawdopodobniej od saskiego herbu szlacheckiego.

Autor 40 książek, z których należy wymienić: *Rodzina Nalazków*, Warszawa 1989; *Pułkownik Zbigniew Żaluski (1926-1978)*, Warszawa 1989; *Alojzy Sroga (1927-1980)*, Warszawa 1989; *Pakoślaw 1915*, Warszawa 1993; *Powstanie, organizacja i przygotowanie do działań Ludowego Wojska Polskiego 1943-1945*, Warszawa 1987; *Wojsko Polskie na Wschodzie 1943-1945*, Pruszków 1993; *Pod rozkazami generała Maczka*, Warszawa 1991; 1 Berliński Pułk Artylerii Lekkiej, Pruszków 1998; 2 Pułk Artylerii Lekkiej, Pruszków 1999; *Chwała i zdrada. Wojsko polskie na wschodzie 1943 – 1945*, Warszawa 2010.

Monografie współautorskie: *Platerówki*, red. Eleonora Syzdek, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź 1988 (współautorzy Edward Jakubowski, Antoni Michalak, Włodzimierz Syzdek); *Kapral Adolf Krzyżanowski (1924-1945)*, Warszawa 1988 (współautor Jan Karaskiewicz); *Fizylierka Aniela Krzywoń (1925-1943)*, Warszawa 1988 (współautor J. Karaskiewicz); *Platerówki* (współautor); *Wojska szybkie II Rzeczypospolitej* Toruń 1993 (współautorzy Eugeniusz Rujna, Maciej Szczurowski); *Hej, hej ulani - z dziejów I Warszawskiej Brygady (Dywizji) Kawalerii*, Warszawa 1996 (współautorzy Stefan Pataj, Maciej Szczurowski); *Druga wojna światowa 1939-1945, T. 1 i 2*, Siedlce 2003 (współautorzy Piotr Matusak, Tadeusz Rawski); *Logistyka I Polskiej Dywizji Pancerniej Generała Stanisława Maczka*, Siedlce 2004 (współautor Henryk Mierzwiński); *II wojna światowa 1939-1945*, Warszawa 2005 (współautorzy P. Matusak, T. Rawski); *II wojna światowa. Cz. I, Niemieckie zwycięstwa*, Warszawa 2013 (współautorzy P. Matusak, T. Rawski); *II wojna światowa. Cz. II, Bitwa o Anglię i wybuch wojny na Wschodzie*, Warszawa 2013 (współautorzy P. Matusak, T. Rawski); *II wojna światowa. Cz. 3, Japoński Blitzkrieg na Pacyfiku i bitwa pod Moskwą*, Warszawa 2014 (współautorzy P. Matusak, T. Rawski); *II wojna światowa. Cz. 4, Przełom w wojnie 1942-1943*, Warszawa 2014 (współautorzy P. Matusak, T. Rawski); *II wojna światowa. Cz. 5, Na drodze do zwycięstwa aliantów*, Warszawa 2015 (współautorzy P. Matusak, T. Rawski); *II wojna światowa. Cz. 6, Zwycięstwa alianckie*, Warszawa 2015 (współautorzy P. Matusak, T. Rawski); *II wojna światowa. Cz. 7, Na drodze do zwycięstwa aliantów*, Warszawa 2015 (współautorzy P. Matusak, T. Rawski); *O krok od władzy nad światem. Hitler, Barbarossa i Pearl Harbor*, Warszawa 2015 (współautorzy P. Matusak, T. Rawski); *Blitzkrieg Hitlera 1939-1941. Wielkie zwycięstwo Niemców*, Warszawa 2015 (współautorzy P. Matusak, T. Rawski).

Redakcje i współredakcje naukowe prac zbiorowych: *Bitwa Armii Radzieckiej pod Moskwą 1941 - materiały sympozjum z okazji 40 rocznicy bitwy pod Moskwą*, red. nauk. Kazimierz Radziwiłłowicz, E. Pawłowski, Warszawa 1981; *Wojsko Polskie w II wojnie światowej*, red. nauk. E. Pawłowski, Warszawa 1994, *Księga pochowanych żołnierzy polskich poległych w II wojnie światowej* (tomy I-VIII, współautor i redaktor), Pruszków 1993-1998; *Losy Polski i Polaków w II wojnie światowej* (współautor i redaktor Zbigniew Wawer), Warszawa 2009.

Należał do pomysłodawców serii wydawniczej poświęconej historii poszczególnych dywizji Wojska Polskiego, oraz współautorem i redaktorem poszczególnych tomów, m. in: (współautorzy P. Matusak, D. Radziwiłłowicz), *8 Dywizja Piechoty w dziejach oręża polskiego*, Pruszków 1995; *9 Dywizja Piechoty w dziejach oręża polskiego*, Pruszków 1995.

Napisał kilka popularnych monografii kilku bitew: *Wał Pomorski 1945*, Warszawa 1995; *Berlin 1945*, Warszawa 1995; *Kołobrzeg 8-18 marca 1945*, Pruszków 1997; *Lenino 1943, 12-13 X 1943*, Pruszków 1997.

Podczas pracy w Instytucie Historii badawczo zajął się historią Siedlec i południowego Podlasia. Był inicjatorem i redaktorem naukowym monografii: *Siedlce 1448-1995. 450 - lecie nadania praw miejskich*, Siedlce 1996, oraz jej drugiego uzupełnionego wydania *Siedlce 1448-2007* (2007).

Wspólnie z Henrykiem Mierzwińskim opublikował książki: *Groby wojenne na Podlasiu*, Siedlce 1997 oraz *Ze Słonimia do Kocka. Zgrupowanie „Drohiczyn Poleski” i SGO „Polesie”*, Siedlce 2001.

Na łamach „Szkiców Podlaskich”, z. 4 z 1994 r., reaktywowanych dzięki jego staraniom, pisma Siedleckiego Towarzystwa Naukowego opublikował artykuł *Jednostki wojska Polski Lubelskiej formowane na Ziemi Siedleckiej w 1944 r.*

Był również autorem tekstów o historii naszej Uczelni. *Wydział Humanistyczny [w:] Od Wyższej Szkoły Nauczycielskiej do Akademii Podlaskiej. 30 lat siedleckiej uczelni*, pod red. P. Matusaka, Siedlce 1999, s. 64-78. *Wydział Humanistyczny Wyższej Szkoły Rolniczo-Pedagogicznej w Siedlcach 1991-1999*, „Podlaski Kwartalnik Humanistyczny”, 1999, nr 1, s. 7-25.

W trakcie swojej kariery zawodowej zasiadał w wielu gremiach naukowych. Był m.in. członkiem Rady Wydziału Humanistycznego WSR-P, a następnie AP, Rady Naukowej Wojskowego Instytutu Historycznego Akademii Obrony Narodowej, Rady Wydziału Wojsk Lądowych Akademii Obrony Narodowej, Przewodniczącym Senatu Akademii Podlaskiej, członkiem Towarzystwa Polska-Litwa, współorganizatorem i od 23 września 1993 r. pierwszym prezesem Siedleckiego Towarzystwa Naukowego (STN), wieloletnim redaktorem „Szkiców Podlaskich” wydawanych przez STN, członkiem Kolegium Redakcyjnego „Rocznika Białkopodlaskiego”, członkiem Komisji ds. Cmentarzy Wojennych Ministerstwa Gospodarki Przestrzennej i Budownictwa. Kilkakrotnie był przewodniczącym jury konkursu historycznego „Dzieje Polski” organizowanego w Grodnie na Białorusi.

Zainicjował i współorganizował wiele konferencji naukowych o zasięgu ogólnopolskim, jak i międzynarodowym, m.in. Podlasiacy w Katyniu.

Wypromował 8 doktorów i 83 magistrów, wykonał recenzje kilku rozpraw doktorskich, habilitacyjnych i oceny dorobku na tytuł profesora.

Za swoją działalność społeczno-naukową został odznaczony m.in. „Złotym Medalem za Zasługi dla Obronności Kraju”, „Medalem Komisji Edukacji Narodowej”, otrzymał też nagrodę im. Ludomira Benedyktowicza za zasługi do Podlasia oraz liczne nagrody resortowe Ministerstwa Obrony Narodowej i Ministerstwa Edukacji Narodowej i rektorskie. W 2007 r. prof. E. Pawłowski został wyróżniony Super Aleksandrią, nagrodą Prezydenta Miasta Siedlce.

Zmarł 25 października 2016 r. w Siedlcach. Został pochowany w grobie rodzinnym na Cmentarzu Północnym w Warszawie (Wólka Węglowa) w Warszawie, w którym kilka lat wcześniej spoczęła jego żona Teresa. Państwo Pawłowscy mieli jedną córkę Kamilę.

Bibliografia publikacji pracowników Instytutu Historii Wyższej Szkoły Rolniczo-Pedagogicznej w Siedlcach za lata 1991-1998, red. T. Boruta i R. Dmowski, Siedlce 1999, s. 28; *Bibliografia publikacji historyków wojskowości Akademii Podlaskiej za lata 1991-2003*, oprac. D. Grzegorzczuk, Siedlce 2003, s. 188-212; *Bibliografia publikacji naukowych pracowników Wydziału Humanistycznego Akademii Podlaskiej w Siedlcach z lat 1991-2000*, pod red. K. Wojtczuk, Siedlce 2001, s.47-49; *Bibliografia publikacji naukowych pracowników Wydziału Humanistycznego Akademii Podlaskiej w Siedlcach z lat 2000-2005*, pod red. E. Jarmocha i K. Wojtczuk, Siedlce 2006, s. 41-51; *Współcześni uczeni polscy*, t. III, red. J. Kapuścik, Warszawa 2000, s. 451; Dmowski R., *Sylwetki dziekanów [w:] X lat Wydziału Humanistycznego Akademii Podlaskiej w Siedlcach (1991-2001)*, pod. red. J. Cabaja, P. Matusaka, Siedlce 2001, s. 143-144; *XV-lecie Instytutu Historii Akademii Podlaskiej. Historia – biogramy – bibliografia*, pod. red. T. Boruty i D. Grzegorzczuka, Siedlce 2007, s. 38-40 (biogram), s. 40-41; Barszczewski W., *Władze Uczelni 1969-2009*, [w:] *Akademia Podlaska. Historia i teraźniejszość*, pod. red. T. Zacharuk i J. Kunikowskiego, Siedlce 2009, s. 196-197; *Od Wyższej Szkoły Nauczycielskiej do Akademii Podlaskiej. 30 lat siedleckiej uczelni*, pod. red. P. Matusaka, Siedlce 1999, s. 120, 122; Korneć G., *Siedleckie Towarzystwo Naukowe 1993-2008*, Siedlce 2008, s. 20; Archiwum Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, Akta osobowe prof. dr. hab. Edwarda Pawłowskiego, sygn. DSP/617/35. Relacja ustna brata Tadeusza Pawłowskiego z 12 lipca 2017 r.

Rafał DMOWSKI (Wydział Humanistyczny UPH)